

DE DUINEN, EEN VEEL OMSTREDEN GEBIED

Eeuwen lang zijn de duinen een gebied geweest waarover veel onenigheid was. De oorzaken hiervan zijn de onvruchtbare grond, de zeewind, de grote armoede van de vissersplaatsbevolkingen en de jacht.

Tijdens de ontginningsperiode, die pas goed op gang kon komen toen er chilalpeter en guano geïmporteerd werden, en niet lang daarna de kunstmest in gebruik kwam, zijn er veel "woeste" gronden in ons land verdwenen. Vóór deze tijd kon ontginning alleen ter hand worden genomen als er mankracht aanwezig was, zodat er wat meer vee gehouden kon worden dat de mest moest leveren om weer een klein stukje grond vruchtbaar te maken.

De duinen zijn lange tijd een doorn in het oog van verschillende staatslieden geweest, omdat er maar geen geschikte manier gevonden kon worden om dit gebied tot "nut" te maken.

Door grote armoede waren de mensen uit de vissersdorpen genoodzaakt om brandstof, in de vorm van hout, uit de duinen te halen en 's-winters voor het vee plaggen. De eigenaren van duingronden hadden deze hoofdzakelijk voor het genot van de jacht; hoe meer konijnen hoe beter. Dat de duinen hierdoor gingen stuiven was dus eigenlijk geen wonder. Reeds in de tijd van Karel V werden plakكات uitgegeven om de duinen te beschermen. Het "Placaet" van 1517 gaat over het belang van de bossen en de duinen. "Alsoo onse Bosschen ende Wildernissen van Hollandt ende Vrieslandt daghelick hoe lanx soo meer vergaen". Voor Vrieslandt moeten we dan wel aan Westfriesland, dus de duinen in Noordholland, denken.

Door verschillende instanties werden er prijsvragen uitgeschreven om tot ontginning van de duinen te komen. Het is voor ons heel grappig om te lezen hoe men daar vroeger over dacht. Hierna volgen er wat gedeelten uit de antwoorden op deze prijsvragen.

Puissant vindt in 1739 dat het stuwende zand erger is dan overstroming door zeewater, omdat het water terug loopt, maar het zand niet meer. Ook de enorme aantallen konijnen ziet hij als een directe oorzaak van de droevige toestand en vindt daarom dat alle konijnen uitgeroeid moeten worden en schrijft hierover dan dat "De lucht en de vergooring van de konynen geheel weg zal moeten weezen alvorens daarop de schaapen zouden tieren".

In de tweede helft van de achttiende eeuw komt het denkbeeld naar voren om de duinen te bebossen. Berkhey is dan bang dat bij het ontginnen, door de hitte van de zon "Deeze zandkorrels doet smelten en zulke zandkorrels tot een glasagtigen steen worden". Van Hazen is in 1763 "Genoegzaam wiskunstig zeker" dat "onze nu vrugtelooze gronden met recht zouden mogen

worden aangemerkt, als onbetaalbare schatten voor onze nakoomelingen, in een der allernutste zaken tot wezentlyk voordeel en heil der Nederlanden". Dentan vindt in 1776 dat er geen grote bomen geplant moeten worden. "Dat deze meer last van de wind hebben, die de wortels schudt en doet verdrogen. Dat zulk een stam ongemak lydt van de verandering des dampkrings, welke zy ondervindt, dat zy verstopt wordt en de wortels doet vergaan". Het weefsel, dat bloot staat aan winden "fronst te zamen" en daarboven is de dampkring gevuld met "werkzame vochten, gelijk het zee-zuur is, (*Acidum marinum*)" die meewerken om de plant te vernietigen. "Maar zo gy by het planten den stam digt boven de aarde afsnydt, dan vormen de botten, welke zich ontwikkelen, eenen stam, die van zijne geboorte af aan in de dampkring, die denzelve omringt, staande, minder van denzelve zal lijden". Hij is er van overtuigd, at de droogte en dorheid van de duinen zal verdwijnen door een geleidelijke begroeiing. "De lucht, dat vehiculum van alle aardsche lichaaamen, en die, wat haare zelfstandigheid betreft, wel een s niets anders zou kunnen zyn, dan een zekere aarde met *Acidium* en *Phlogiston*, de lucht zeg ik, brengt tot haare gewassen hun voedsel. De dunne overtreksels, welke de glaazen der broeihuizen onzer tuinen bedekken en hun doen terugkaatsen de verschillende kleuren van den Regenboog, zijn die niet een beslag van den Dampkring (*Depositum Atmosphericum*) en bewijzen die niet ten minste dat geene, hetwelk ik vaststellen wil, namelyk de rol, die de dampkring speelt in de begroeiing der naakte deelen deezes Aardkloots".

Van Renselaar schrijft in 1802: "Het duinzand heeft niets met heidezand gemeen, als bestaande het laatste uit enkele keijsteentjes, die alle tot glaswording bij het smelten overgaan, daar de eerste uit een meelagtig wezen bestaat, dat schoon in zig zelve vrugtbaarder om in te bouwen, nimmer die kragten in zig bevat, als het heidezand. Tot voorbeeld kan ik hiervan bij-

brenge, dat de Filixmas thans zo bekend als een remedie tegens den Lintworm mij gebleeken is, dat die te Noordwijk gewassen, bij een zekere Dame, geen effect deed, welke daarna het middel haar uit Amsterdam toegezonden, door een Apothecar, die hetzelfde bereid hadde, van mannetjesvaren, op de hoogste heidens van Gelderland gegroeid. twee Lintwormen hier door is kwijt geraakt".

Ook over werkkrachten had men vreemde gedachten. Vatebender (1802) wil als goedkope krachten "tuchtelingen en bedelaars, bedeelde armen in of buiten de Godshuizen, gegageerde militairen en kinderen in Arm- en Weeshuizen groot gebragt; gebruiken. De deugnieten zouden de harde arbeid moeten verrichten, de brave armen "den wezenlijken Landbouw". Hij meent, dat het voor de "Ellendelingen" goed zou werken en dat misschien "enkele van die afgrijpselijke weezens" brave mensen zouden worden. Om hen echter het ontvluchten niet al te gemakkelijk te maken, zou het nodig zijn, als de deserteurs voorheen, aan hun kruiwagens te klinken, en hun troepsgewijs onder toezicht van javanen of drijvers te stellen.

bron:

J.A. van Steijn, 1933. Duinbebossching. Proefschrift, Wageningen, 318 blz.

n.b. In dit boek staat een uitgebreide literatuurlijst waarmee veel gegevens over de duinen te vinden zijn.

M. Koning
Barentszstraat 64
2161 TM Lisse

'0'0'0'0'0'0'0'0'0'0'